

Gdje su žene u politici u Bosni i Hercegovini?¹

Adnan Kadribašić

Do danas se diskusija o tome gdje su žene u politici fokusirala na broj žena u zakonodavnim tijelima u Bosni i Hercegovini. Kada se govori o brojkama, situacija u Bosni i Hercegovini nije bitno drugačija nego u ostatku svijeta. Žene predstavljaju 56,6%² registriranih glasača, a odziv glasača je skoro isti za žene (49,17%) i za muškarce (50,83%). Broj žena izabranih u Parlamentarnu skupštinu BiH 2006. godine iznosio je 11,9%, a 2010. 19%. Što se tiče broja žena u lokalnim zakonodavnim tijelima (općinska vijeća i skupštine općina u Bosni i Hercegovini), on je dostupan tek za protekla dva izborna ciklusa. Godine 2008. u ovim je tijelima bilo 15% žena, a 2012. 16,5%.

Mada je studija pokazala da žene članice parlamenta već predstavljaju značajnu promjenu, opća je percepcija da se one ne smatraju zakonodavnim predstavnicama interesa žena kao grupe.³ Šta bi se moglo učiniti da se ta situacija popravi? Analiziran je određeni broj varijabli da bi se ustanovilo koje su preostale prepreke koje utječu na značajniju zastupljenost žena. Podaci koji već postoje dodane su detaljne analize učinka žena u Parlamentarnoj skupštini, pa su ti nalazi testirani kao dio upitnika «Položaj žena u politici u Bosni i Hercegovini».⁴

Jedan je od prvih zaključaka da Izborni zakon Bosne i Hercegovine nije problem, a drugi da ženama u politici treba podrška i da uđu u politiku i da djeluju za žene u Bosni i Hercegovini.

¹ Ovaj strateški dokument temelji se na studiji «Kritička analiza nivoa suštinske zastupljenosti žena ostvarenog kvotama», obavljenoj u sklopu programa istraživanja strateškog razvoja uz podršku Fonda otvoreno društvo Bosne i Hercegovine, koji nudi više podataka o nekim dijelovima ovog dokumenta.

² «Žene i muškarci u Bosni i Hercegovini», Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine, decembar 2011.

³ Ovakve izjave često se čuju, a protekla dešavanja uključuju: «Otvoreni forum: Politika je ženskog roda», u organizaciji Sarajevskog otvorenog centra, april 2012; «Worldcafe: Uloga žena u politici BiH», u organizaciji Fondacije Fridrich Ebert, februar 2012; konferenciju «Kako povećati broj žena u politici», u organizaciji Komisije za rodnu jednakost Parlamentarne skupštine BiH i Ureda visokog komesara za ljudska prava, novembar 2011.

IZBORNI ZAKON BOSNE I HERCEGOVINE NIJE PROBLEM

Diskusija o tome kako više žena uvesti u politiku u velikoj je mjeri pod utjecajem ideje da Izborni zakon treba popravljati. Takve diskusije naročito su potaknute Preporukom Komiteta Ujedinjenih nacija za ukidanje diskriminacije žena, datom Bosni i Hercegovini nakon pregleda Inicijalnog, Drugog i Trećeg izvještaja koji je Bosna i Hercegovina podnijela ovom tijelu. U Preporukama, Komitet insistira na tome da Izborni zakon treba uskladiti sa Zakonom o ravnopravnosti spolova u Bosni i Hercegovini⁵ i nedavnim sporazumom novih koalicionih partnera.

Uvođenje sistema zatvorenih lista pojavilo se kao jedina održiva strateška opcija za povećanje broja žena u politici pošto niti jedna druga izmjena ne bi garantirala to povećanje. I zaista, ako izračunamo broj mjesta na koja izborni tijelo djeluje sistemom otvorenih lista, broj žena bi se povećao.

Sažetak

Uprkos značajnom napretku u učešću u obrazovanju i politici, žene su i dalje nedovoljno zastupljene na mjestima donošenja odluka u Bosni i Hercegovini.

Debata o tome kako povećati broj žena u zakonodavnim tijelima vrtila se okrug oko izmjena Izbornog zakona. Nedavno je tu diskusiju podržala nova koalicija, koja je izjavila da će izmijeniti Zakon i «zatvorene liste» da bi povećala broj žena. Međutim, ova studija je pokazala da Izborni zakon i kvote koje već postoje nisu problem, već dio rješenja. Ovaj sažetak studije podržava ideju da bismo se trebali odmaći od diskusije o broju žena u politici, umjesto čega bismo se trebali fokusirati na potrebu da članice parlamenta postupaju u interesu žena kao grupe. Ovaj sažetak studije na kraju daje listu preporuka za daljnje djelovanje.

⁴ Preporuke UN-ovog Komiteta za ukidanje diskriminacije žena: Bosna i Hercegovina, br. 30 CEDAW/C/BIH/CO/3.

⁵ Preporuke UN-ovog Komiteta za ukidanje diskriminacije žena: Bosna i Hercegovina, br. 30 CEDAW/C/BIH/CO/3.

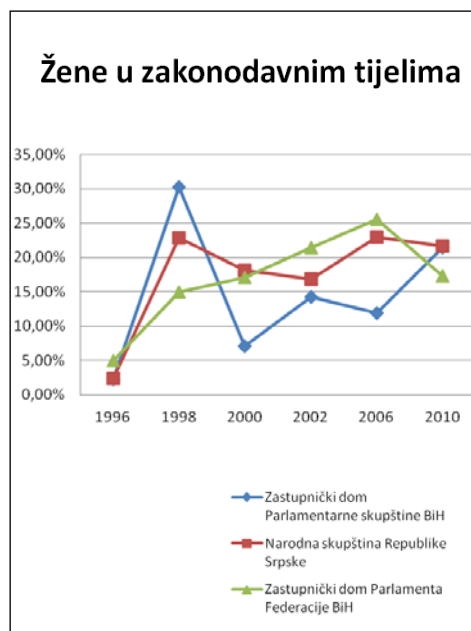

Tabela 1: Izračunato povećanje pod uvjetom da su liste zatvorene, po izbornom ciklusu

	CALCULATED INCREASE
GENERAL ELECTIONS 2006	 +20%
GENERAL ELECTIONS 2010	 +10%
LOCAL ELECTIONS 2008	 +18,46%
LOCAL ELECTIONS 2012	 +14,61%

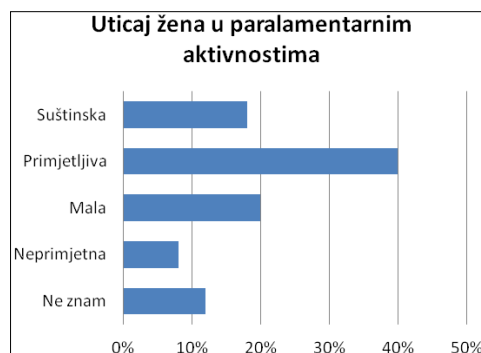
Jedan je respondent zaključio da bi «zatvorene liste bile vještačko rješenje koje ne garantira bilo kakav uspjeh». Neki su respondenti bili i kategoričniji rekavši da bi zatvaranje lista «potkopalo demokraciju» i «prisililo glasačko tijelo da glasa za muškarca ili za ženu».

Takvo je povećanje značajno, a ovakvo strateško rješenje bilo bi povoljno po zastupljenost žena samo u deskriptivnom, ali ne i u suštinskom smislu. Postoje podaci drugog istraživanja, koji ukazuju na to da je jedna od direktnih negativnih posljedica zatvorenih stranačkih lista to da se članovi parlamenta otuđuju od izbornog tijela i ne održavaju s njim redovne kontakte.⁶ Time se nosioci mandata depersonaliziraju, a mandati prenose na cijele stranke. Podrška ispitanika ovakvom strateškom rješenju je 14%, a od žena koje su trenutno u parlamentima na bilo kojem nivou, samo dvije, tj. 18,18 % podržava ovu stratešku opciju.

Ovakva bi izmjena čak i smanjila troškove izbora, a ujedno ima i potrebnu političku podršku. Međutim, takva izmjena ne donosi ništa novo u odnosu na suštinsku zastupljenost žena kao grupe u zakonodavnim tijelima, te može samo ugroziti mogućnost i već ustanovljene veze između žena članica parlamenta i glasačkog tijela.

ZAŠTO BISMO TREBALI ZAHTIJEVATI SUŠTINSKU ZASTUPLJENOST ŽENA?

Cilj kvota kao strateške opcije i drugih strateških opcija koje se u svijetu primjenjuju nije da se postigne samo deskriptivna zastupljenost, već i da se osigura da žene u politici «djeluju za žene». Suštinska zastupljenost postoji kad izabrane žene postupaju u korist žena (glasanjem, uvođenjem i podržavanjem zakona, istupanjem u korist žena, širenjem političkih planova, formuliranjem interesa žena, poticanjem debata i strateških sadržaja, lobiranjem države, analizom feminističkih politika rada i davanjem povratnih

informacija) i bave se pitanjima od posebnog značaja za žene u privatnoj i/ili javnoj sferi i/ili u smislu jednakosti spolova. Rezultati upitnika ukazuju na to da ispitanici uviđaju promjene koje uvode žene članice parlamenta, s prosječnim rezultatom od kombiniranih 58% za suštinske i vidljive promjene, a 28% za manje i neprimjetne promjene. S druge strane, 14% ispitanika nije primijetilo bilo kakve promjene koje žene uvode.

Jedan je ispitanik zaključio da «žene pokušavaju da rade zajedno da utječu na svoje muške kolege, što je rezultiralo, naprimjer, usvajanjem Zakona o zaštiti od nasilja u porodici. Žene problemima pristupaju detaljnije i pokušavaju pronaći rješenja».

Žene članice parlamenta već «djeluju za žene» u Parlamentarnoj skupštini Bosne i Hercegovine. Postoje dokazi o tome da, bez obzira na odsustvo kritične mase, članice parlamenta postupaju za žene, istupaju za žene i formuliraju interese žena tokom parlamentarnih debata. Čak i kada su neki članovi parlamenta bili protiv materijala fokusiranih na ravnopravnost spolova ili osnaživanje žena, članice parlamenta bile su spremne da odgovore na njihove primjedbe i zagovaraju usvajanje takvih prijedloga.

ŠTA SE MOŽE UČINITI – DVA FRONTA ZA SUŠTINSKU ZASTUPLJENOST ŽENA

Bosna i Hercegovina je jedna od zemalja koje priznaju značaj aktivnog rada i promocije jednakosti spolova i osnaživanja žena. Jedan je od ključnih prioriteta u takvim nastojanjima da se, uklanjanjem svih barijera za aktivno učešće žena, promovira jednako i djelotvorno učešće muškaraca i žena u političkom životu i u donošenju odluka. Studija je utvrdila barijere i na

⁶ Bowler, Shaun, Farrell, David, "Legislator Shirking and Voter Monitoring: Impacts of European Parliament Electoral Systems upon Legislator-Voter Relationships" [Smanjenje glasačkog tijela i praćenje glasača: Efekti parlamentarnih izbornih sistema na odnos zakonodavac - glasač], Journal of Common Market Studies 3, 1993.

Kvota treba sačuvati	SUPPLY	SZ	DEMAND	Traženje suštinskog zastupanja (SZ)
Podrška ženama da uđu u politiku				Podrška «djelovanju za žene»
Korištenje ženskih organizacija u strankama				Promoviranje promjene suštinske zastupljenosti žena (SZ)

strani ponude (broj žena s političkim aspiracijama i broj žena koje su već u politici), ali i na strani potražnje (trenutni stavovi prema ženama u politici, rodno pristrasno glasanje i percepcije suštinske zastupljenosti).

AKTIVNOSTI ZA POVEĆANJE PONUDE

1. Kvota treba sačuvati

Kvota su u svijetu jedna od ključnih strateških opcija za poticanje broja žena na izborima. Broj i prisustvo žena u politici trebali bi utjecati na preferencije glasačkog tijela, jer rodno pristrasno glasanje u velikoj mjeri utječe na broj žena.

2. Ženama treba podrška za izgradnju kapaciteta za ulazak u politiku

Aspiracije za ulazak u politiku u velikoj su mjeri pod utjecajem trenutnog političkog diskursa. Potrebno je djelovanje kako bi se žene mobilizirale a žene s političkim aspiracijama obučile u vještina neophodnim da budu primijećene u stranačkim strukturama. Takve bi aktivnosti, gdje je to moguće, trebalo provoditi u partnerstvu s političkim strankamakako bi se žene nametnule kao vjerodostojni kandidati na izborima.

3. Stranke bi trebale koristiti kapacitete organizacije žena u političkim strankama

Stranke bi trebale biti motivirane da podržavaju organizaciju žena u strankamakako bi podržale žene u angažiranju i djelovanju za žene. To se

može postići kroz podršku političkim strankama da usvajaju smjernice i budžete za aktivnosti takvih organizacija ili da se «stavljaju na stub sramote» one stranke koje takve organizacije koriste kao zaloge.

Političke stranke u Bosni i Hercegovini imaju relativno visok broj članica, od 33% u SDA do 52% u SBBBiH. U glavnim tijelima odlučivanja u tim strankama, žene čine od 10% do 40% predsjedništava/izvršnih odbora do 66,66% u nadzornom odboru SDPBIH.

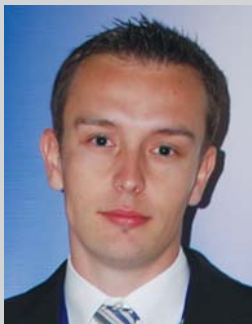
AKTIVNOSTI ZA POVEĆANJE POTRAŽNJE

1. Suštinsku zastupljenost moramo zahtijevati od žena u politici

Strategije koje se fokusiraju na ravnopravnost spolova ili su usmjerene ka osnaživanju žena moraju se zahtijevati od žena koje su već izabrane. Osnovni cilj kvota kao strateške opcije, ili strateških opcija koje predlaže ova studija, nije da se postigne deskriptivna zastupljenost, već da se osigura da žene u politici «djeluju za žene».

2. Žene u zakonodavnim tijelima trebaju podršku da bi djelovale za žene

S obzirom na dvostruki teret zastupanja svoje geografske izborne jedinice i «djelovanja za žene», žene u politici često nemaju dovoljno informacija o prioritetima vezanim za žene u društvu. Postojeći institucionalni mehanizmi za rav-

Adnan Kadribašić, dipl.iur. i MA, je stručni savjetnik sa usklađivanje zakona sa međunarodnim i evropskim standaradima za ljudska prava u Agenciji za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovine. Do sada je bio uključen u brojne istraživačke projekte u oblasti diskriminacije i ljudskih prava u Bosni i Hercegovini. Jedan je od autora Komentara Zakona o zabrani diskriminacije a objavio je analize i istraživačke radove, učestvovao u izradi novih javnih politika i zakona, organizovao obuke i pružao druge usluge u oblasti zakona koji zabranjuju diskriminaciju.

nopravnost spolova u izvršnim i zakonodavnim tijelima trebala bi biti ključni akter u definiranju i iznošenju tih prioriteta.

3. Promjena koju žene unose u politiku treba se promovirati

Pokazalo se da su tradicionalni stavovi prema ulozi žena u politici jedna od ključnih prepreka za pristup žena položajima na kojima se donose odluke, što je najvidljivije u sadašnjem rodno pristrasnom glasanju. U interesu borbe protiv takvih stereotipa, potrebno je promovirati promjene koje žene unose u politiku. Žene članice parlamenata već uvode promjene, a glasačko tijelo mora biti obaviješteno o takvim stvarima. Pošto dostignuća u području rodne jednakosti i osnaživanja žena nisu visoko pozicionirana na političkim listama prioriteta a obično nisu ni medijski promovirana, u te se aktivnosti moraju uključiti institucionalni rodni mehanizmi i nevladine organizacije.

Bibliografija

Celis, K., "Studying women's substantive representation in legislatures: When representative acts, contexts and women's interests become important", *Journal of Representative Democracy*, 2008.

Dahlerup, D., "Using Quota's to Increase Women's Political Representation", u: Karam, Azza (ur.) *Women in Parliaments: Beyond Numbers*, International IDEA/Stockholm, 2002.

Grey, S., Tremblay, M., Dahlerup, D., Childs, S., Krook, M. L., "Do Women Represent Women? Rethinking the 'Critical Mass' Debate", *Politics & Gender*, 2 (2006), str. 491–530.

Inter-Parliamentary Union, Parline database, dostupno na: <http://www.ipu.org/parline-e/parline-search.asp>, 2006a.

Kadribasic, A., "Izborni zakon i kvota za žene", Politička akademija za žene, Helsinški parlament građana, Banja Luka, 2012.

Krook, M., "Gender quotas as a global phenomenon: Actors and strategies in quota adoption", *European Political Science*, 2004.

Tripp, Aili Mari, Kang, Alice, "The Global Impact of Quotas: On the Fast Track to Increased Female Legislative Representation", University of Nebraska - Lincoln, *Faculty Publications: Political Science*, Paper 41, 2008.

Fond
otvoreno društvo
Bosna i Hercegovina

Fond otvoreno društvo BiH pokrenuo je Program podrške istraživanjima u oblasti javnih politika početkom 2004. godine. Osnovni cilj programa je unaprijeđenje istraživanja i analize javnih politika kako bi se potaknuo argumentovani dijalog i razvio takav način donošenja odluka u oblasti javnih politika koji će počivati na relevantnim informacijama i realnim opcijama. Program obuhvata edukaciju iz oblasti istraživanja javnih politika, stipendije za istraživanje i mentorstvo u toku istraživanja. Do sada je, u okviru ovog programa, stipendirano 90 istraživača.

Sva istraživanja su dostupna na www.osfbih.org.ba